

Kategorije se dijele u:

- glavne kategorije (1. znamenka)
- potkategorije (2. znamenka)
- supkategorije I klase (3. znamenka)
- supkategorije II klase (4. znamenka).

Npr., za supkategoriju I klase »osobe kao autori« može se uzeti simbol 311 i dijeliti dalje:

- 311 a — Pisci ili primaoci pisama ili drugih dokumenata
 - 311 b — Izumitelji, prijavljivači patenata
 - 311 c — Autori govora koji su ušli u zapisnik
 - 311 d — Autori disertacija
- itd.

Izveštaj o svjetskoj konferenciji o informacijskom sistemu UNISIST podnosi H. Arntz. Taj sistem se kvalificira kao neodložna potreba cijelog čovječanstva i mole se vlade svih država da svoje nacionalne sisteme informacija u prirodnim naukama organiziraju tako da se oni mogu kasnije uključiti u UNISIST.

Od manjih vijesti neposredno je zanimljiva ona o završenoj izradi kontrolnog predloška za testiranje efikasnosti reprografskih strojeva (xerox, elektrostatičko ili »suho« kopiranje). To je list s nizovima slova razne veličine. Kad se on kopira na stroju što ga želimo testirati, usporedi se s dobivenom kopijom sebe samoga i gledajući do kojega stupnja oštine se kopija može mjeriti s originalom, stvara se sud o kvaliteti rada dotičnog stroja.

I. Filipović

O KORIŠTENJU ARHIVSKE GRADE U SAVEZNOJ ARHIVU SR NJEMAČKE

U novije vrijeme dosta se raspravlja i u međunarodnim krugovima arhivista i kod nas o pravnom režimu korištenja arhivske grade. O tom je bilo mnogo govora na tri međunarodna sastanka: na Izvanrednom međunarodnom kongresu arhiva u Washingtonu (9—14 V 1966), na X međunarodnoj konferenciji »Okruglog stola arhiva« u Kopenhagenu (9—11. V 1967) i na međunarodnom kongresu arhiva u Madridu (3—7. IX 1968). Kod nas je pisao o povijesnom razvitku režima korištenja arhivske grade B. Stulli¹, a bilo je dosta govora o tom problemu napose na 6. kongresu jugoslavenskih arhivista u Kotoru (1968)².

Bit će zanimljivo razmotriti režim korištenja arhivske grade u Saveznoj arhivu SR Njemačke kako je reguliran novim propisima Uredbe izdane 11. IX 1969³.

Prva uredba o korištenju arhivske grade u Saveznoj arhivu SR Njemačke⁴ donijeta je naredbom Saveznog ministra unutrašnjih poslova u listopadu god. 1954. Budući da se od tada djelatnost SA proširila preuzimanjem novih fondova, porastom filmskih fondova, preuzimanjem starih registratura

¹ B. Stulli, O pravnom režimu korištenja arhivske grade. Arhivski vjesnik 1966, str. 137—236.

² Usp. Arhivist 1968, br. 1/2 s referatom F. Biljana i s izvještajima o navedenim sastancima.

³ Uredbu o korištenju arhivske grade u Saveznoj arhivu SR Njemačke sa stručnim komentarom Heinza Boberacha donio je Der Archivar, 1970, sv. 1, stupac 63—72, pod naslovom: Die neue Benutzungsordnung für das Bundesarchiv zajedno s uredbom o nakladi troškova za korištenje. Komentarom smo se služili u ovom prikazu

⁴ Dalje: SA.

i prijenosom odjela Vojnog arhiva⁵ u Freiburg, trebalo je donijeti nove propise o korištenju sve arhivske građe koju čuva SA.

SA je u suradnji s referentima Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova sastavio prijedlog novih propisa, a ministar ih je odobrio i objavljeni su Uredbom od 11. IX 1969⁶. Uz ove propise stupio je na snagu i propisnik o naknadi troškova za korištenje arhivske građe u SA koji je odobren već prije, 9. VII 1969.

I

Uredba o korištenju arhivske građe u SA vrijedi samo za građu koja je predana Saveznom arhivu u Koblenzu. Prema tome o korištenju građe koja još nije predana SA, iako je možda već trebala biti predana, nego se nalazi još u registraturi ili u »međuarhivu«⁷ kod tvorca građe, ne odlučuje SA, nego onaj ured ili služba kod koje se građa nalazi. Od korištenja izuzima se samo ona građa za koju ovi propisi predviđaju neka ograničenja.

Pod korištenjem građe podrazumijeva se izdavanje arhivske građe na uvid i obradu. To ne znači da istraživač mora dobiti svu građu na uvid u originalu, pa ni u kopiji. Građa se može davati u prijepisu, u fotoreprodukciji pa i samo u obliku obavijesti ili informacije o sadržaju pojedinog spisa ili o pojedinom podatku u spisu. O načinu korištenja odlučuje SA. — U samoj uredbi ne određuje se tko donosi odluku o načinu korištenja: direktor, predstojnik (šef) odjela ili netko drugi. Propis o davanju građe na korištenje u obliku informacije vrijedi napose za osobne spise, npr. za kaznene spise, iz kojih može zainteresirani pojedinac dobiti podatke o sebi, ali ne o drugima, jer interesi trećih osoba moraju ostati zaštićeni.

Postoje 4 načina ili svrhe korištenja arhivske građe — prema novoj Uredbi. To je prije svega *službeno korištenje* »za službene potrebe Saveznih oblasti, zemalja, općina i Saveza općina kao i sudova«⁸. Zatim dolazi *znanstveno korištenje* pod kojim se razumijeva korištenje građe za znanstvene radove i istraživanja kojih se rezultati objavljuju u znanstvenim publikacijama i knjigama. Komentator tumači da za seminarske, diplomatske i slične radove, koji se obično ne objavljuju, građa SA načelno se ne izdaje na korištenje⁹. — Građom SA mogu se istraživači mnogostruko služiti u svrhe *publicističkog korištenja*. Tako za napise u tisku, za predavanja na radiju i televiziji, za filmovanje i uopće za bilo koji način pouke, odgoja, prosvjedičivanja ili obavješćivanja javnosti. — Građa se može dati i na *privatno korištenje privatnim osobama*. Ovdje može najlakše doći do korištenja građe u obliku informacije.

Za istraživače strance vrijede u načelu isti propisi o korištenju arhivske građe SA kao i za građane SR Njemačke, no može se dogoditi da strancima korištenje građe bude ograničeno ili i uskraćeno. Takav bi slučaj mogao biti ako nije osiguran reciprocitet korištenja s nekim zemljama (npr. sa zemljama istočne Evrope).

Tko želi raditi u SA i koristiti njegovu građu, treba predati pismeni zahtjev ili molbu u kojoj mora označiti predmet i točnu svrhu korištenja, a SA će odlučiti hoće li rad odobriti ili ne. — U samoj Uredbi ni ovdje se ne određuje tko je ovlašten dati odobrenje za korištenje građe: direktor, referent, šef odjela ili tko drugi. To svakako ovisi o unutrašnjim propisima SA.

⁵ Militärarchiv

⁶ Novi propisi, kako iznosi komentator, dosta se razlikuju od propisa većine državnih i gradskih arhiva. Sigurno bi bilo korisno usporediti jedne i druge propise. Međutim propisi ostalih arhiva nisu nam pristupačni.

⁷ Zwischenarchiv

⁸ § 2, 1 a).

⁹ Za disertacije i za izradu predavanja na visokim školama građa se izdaje. Der Archivar, st. 65.

— Prigodom objavljivanja znanstvenih i publicističkih radova na temelju neobjavljene arhivske građe »treba Saveznom arhivu dati pismenu izjavu da će pri korištenju dobivenih spoznaja biti poštivana zaštićena autorska i osobna prava«¹⁰.

U slučaju da netko pri korištenju građe treba suradnju pomoćnika izvan arhiva, mora dobiti posebno odobrenje za to, a u zahtjevu mora navesti imena pomoćnika. Oni se moraju pokoravati svim odredbama arhiva o korištenju građe, a za možebitne pogreške odgovaraju njihovi naredbodavci.

Odobrenje korištenja arhivske građe može se uskratiti iz razloga državne sigurnosti. Isto tako ako se posumnja u pravu svrhu korištenja, npr. da korisnik zbog nepoznavanja jezika dokumenata ili zbog nesposobnosti za znanstveni rad i sl. ne će moći građu koristiti u navedenu svrhu. Korištenje građe uskraćuje se ako je molitelj ozbiljno sumnjiv glede poštivanja tajnosti građe ili konačno ako je neka građa rezervatnog karaktera te zato nije pristupačna javnosti. Ova uskrata može biti trajna ili privremena za neku određenu arhivsku građu. Snagom samog zakona privremeno je izuzeta od korištenja arhivska građa potrebna za službene svrhe i u slučaju da bi korištenjem bila ugrožena sređenost i čuvanje same građe. Kad se korištenje građe privremeno uskrati, molitelju će se razjasniti zašto mu se građa ne može dati na korištenje te će mu se ujedno označiti i rok u kojem će traženu građu moći koristiti. — Komentator napominje da je protiv uskrate odobrenja za korištenje građe moguć priziv na predsjednika SA ili na nadzornu službu ministarstva unutrašnjih poslova ili konačno na upravne sudove¹¹.

Odobrenje može biti uvjetovano, osobito u vezi s objavljivanjem novije građe, npr. da se ne objavljuju spisi u cijelosti (za to je potrebno tražiti posebno odobrenje), ili da se imena i prezimena označe samo inicijalima ili da se neki spisi uopće ne spominju i sl. Stoga se zahtijeva kontrola teksta prije objavljivanja korištenog materijala te je korisnik dužan prije objavljivanja dati na pregled dijelove svojih radova koji se temelje na obradi arhivalija. Objavljivanje povjerljivih spisa bez ograda može biti sudski kažnjivo¹².

Odobrenje za rad može biti opozvano ako se korisnik ne drži propisa te postane očito da će se služiti rezultatima u drugu svrhu nego što je navedena u molbi ili ako se naknadno ustanove uvjeti povodom kojih korisnik ne bi bio dobio odobrenje.

Službeni spisi postaju načelno pristupačni javnosti 30 godina iza njihova postanka. Međutim ima iznimaka. Još prije isteka roka od 30 godina službene spise mogu koristiti organi vlasti kod kojih su nastali te njihovi pravni i funkcijski nasljednici. S njihovim dopuštanjem mogu se službenim spisima poslužiti i druge oblasti kao i zainteresirani istraživači za znanstvene, publicističke i privatne svrhe. — Službeni spisi koji se tiču fizičkih osoba načelno se također koriste nakon isteklih 30 godina poslije njihove smrti. No iznimke su i tu moguće u javnom interesu, npr. za davanje izvještaja iz kaznenih registara, za utvrđivanje radničkih plaća, mirovine i sl. uz ograničenje na one spise koji su bitni za tu svrhu, a uz suglasnost osobe o kojoj se radi ili njezina pravnog nasljednika mogu se njima služiti i druge oblasti kao i druge osobe u znanstvene i publicističke svrhe.

Uredba se posebno osvvrće na arhivski materijal nastao prije 23. V 1945. Iako nije prošao zatvoreni rok za korištenje ove građe, sav dokumentarni materijal koji se ne odnosi na pojedine fizičke osobe može se odmah koristiti za istraživanja. Ukoliko se pak odnosi na fizičke osobe vrijede opći propisi. Jedino nije potrebno tražiti posebno odobrenje za njihovo objavljivanje ako se pri korištenju za znanstvene svrhe ne dira u privatni život pojedinaca ili ako se

¹⁰ § 3, 2.

¹¹ Der Archivar, st. 67.

¹² Ondje, na nav. mj.

daju statistički podaci iz kojih se u rezultatu ne vide pojedinačni slučajevi. Razlog liberalnom pristupu ovoj građi leži u javnom interesu za proučavanje povijesti nacističke vlasti. Kad istraživači ne bi imali uvid u policijske i sudske spise o protivnicima nacizma ili ne bi mogli dobiti podatke iz stranačkih spisa o funkcijama pojedinaca i sl., istraživanje bi bilo veoma otežano, a rezultati ne bi mogli dati potpunu sliku o nacističkom vremenu. Nužno je dakako i ovdje primijeniti odredbu o zaštiti prava iz osobnog privatnog života koji treba povjerljivo ili posve statistički obrađivati.

Ukoliko se nekim odredbama ograničuje korištenje i pristup javnosti arhivskoj građi, to vrijedi načelno samo za službene spise. *Neslužbeni spisi*, kao: privatni fondovi, ostavštine, obiteljski arhivi, privatna dokumentacija, razni izvještaji, zabilješke i sl., podliježu ograničenju u korištenju samo ako je prijašnji vlasnik to izričito odredio. Ovi su spisi dakle odmah pristupačni za javnost ukoliko se možda ne pokaže u pojedinom slučaju da se s nekima od njih mora postupati kao sa službenima.

Filmovi se mogu slobodno koristiti ako su snimani za javno prikazivanje, ukoliko ne postoji neka zabrana prikazivanja, uz poštivanje zakonom zaštićenih prava (npr. autorskog prava i dr.). Za ostale filmove vrijede isti propisi kao za drugu službenu ili neslužbenu arhivsku građu.

Uredba govori općenito i o naknadi koju treba dati Saveznom arhivu za korištenje tehničkih uređaja, za izradu reprodukcija kao i za šiljanje arhivske građe. Kad se ovo koristi u službene svrhe, korisnici (oblasti, ustanove i sl.) ne plaćaju nikakve naknade.

Oni korisnici koji su se arhivskom građom koristili u znanstvene i publicističke svrhe dužni su bez traženje i bez naplate dostaviti jedan primjerak svojih tiskanih radova.

II

Uredba o naknadi za korištenje arhivske građe i za tehničke usluge u Saveznom arhivu odobrena je od Saveznog ministra unutrašnjih poslova 9. VI 1969, kako smo na početku spomenuli.

Prema ovoj Uredbi naknada ili odšteta određuje se za znanstveno, publicističko i privatno korištenje kao i za pravo na objavljivanje reprodukcija arhivske građe.

Nezaposleni kao i oni koji primaju socijalnu mirovinu ili socijalnu pomoć, ako se radi o njihovoj stvari, ne plaćaju odštete. Isto tako ne plaća se za manje obavijesti i upute, osobito ako nije trebalo donositi građu, kao i za one potvrde koje prema zakonu ili uredbi treba izdavati besplatno.

Naknada za korištenje arhivske građe — osim za filmove za koje vrijedi druga tarifa — u arhivskim prostorijama iznosi

a) za spise i tiskanu građu —	dnevno	3 DM
	tjedno	10 DM
	mjesečno	30 DM

b) za građu kod koje treba upotrijebiti za prijenos posebna pomagala (karte, plakati, tonske sprave, filmovi za čitanje i sl) —

tjedno	40 DM
--------	-------

Za znanstveno korištenje građe ove vrste odšteta se ne će tražiti.

Naknada za korištenje normalnih filmova za prikazivanje iznosi:

a) za izradu kopija dijelova filma koji će se upotrijebiti u novom filmu,	
po 1 metru normalnog filma	1,50 DM
za čitav film, po metru	0,50 DM

b) korištenje projekcijskog stola po 1 satu kroz 6 i više sati u 1 danu dnevni paušal	8 45	DM DM
c) za traženje filmova po svakom započetom satu	15	DM
d) prigodom pokazivanja kopija, naknada za trošenje filma, po 1 metru filma		0,04 DM

Za prikazivanje filmova u svrhu znanstvenog istraživanja, nastave i pouke građana kao i za privatne nekomercijalne svrhe naknada se smanjuje na 0,50 DM po metru (a), odnosno na 2 DM po satu (b).

Naknada za izdavanje:

a) uvjerenja i izvještaja jednostavnije vrste	3	DM
b) uvjerenja i izvještaja teže vrste ako izrada traje više od 1 sata, za svaku započetu polovicu sata	6 3	DM DM
c) zauzimanja stručnog stava, izvještaja, stručnog mišljenja uz primjenu posebnog stručnog znanja uz primjenu znanstvenog rada za svaki započeti sat radnog vremena	9 15	DM DM

Potvrde o ordenima i odlikovanjima, o ranjavanju i povredama izdaju se besplatno.

Za izdavanje izvještaja u znanstvene svrhe odšteta će se plaćati samo u slučaju posebnih troškova prigodom izrade.

Naknada za pisanje iznosi:

a) za potvrde i izvještaje lakše vrste te uz stručnu i znanstvenu pomoć — za svaku započetu stranicu s jednom kopijom	1,50	DM
b) za ovjeru prijepisa i reprodukcija isprava te prijepisa iz zbirke naredaba	1,50	DM

Naknada za reprodukciju arhivske građe u tisku, ukoliko nije ugovorena posebna tarifa, na svakih 10.000 primjeraka naklade za svaku sliku iznosi 10 DM do najviše svote od 200 DM.

Za znanstveno objavljivanje iznosi naknada neovisno o visini naklade po 1 slici

Za reprodukciju arhivske građe na filmu ili televiziji, ukoliko se ne primijeni već prije navedena tarifa za filmove ili se ne sklopi posebni ugovor, naknada iznosi za svaku sliku	25	DM
---	----	----

Za filmove i reprodukciju na televiziji u svrhu znanstvenog istraživanja, nastave i pouke građana naknada se smanjuje na 7,50 DM po 1 slici.

Za reprodukciju snimaka tonskih sprava ili dijelova snimaka za nove snimke naknada će za svaku minutu izvođenja biti	25	DM
--	----	----

U primjeni za znanstvene svrhe smanjit će se naknada po 1 minuti na	5	DM
---	---	----

Pri iznošenju vrpca izvan Saveznog arhiva u znanstvene ili nastavne svrhe za trošenje vrpce naknada će iznositi po 1 minuti izvođenja	0,50	DM
---	------	----

Od naknade za korištenje same arhivske građe treba razlikovati naknadu za tehničke usluge, osobito za izradu reprodukcija (mikrofilm, fotokopije i sl.) i za šiljanje arhivske građe izvan arhiva. Savezni će arhiv visinu ove naknade uvijek iznova po potrebi obračunavati i određivati prema razvoju cijena i plaća¹³.

M. Hrg

¹³ Ondje, st. 69.